

KÖNYVISMERTETŐ

Obrusánszky Borbála : A mongol világbirodalom és a kereszténység

A nemrég, kilencvenhat éves korában elhunyt japán származású régész, Namio Egami a nesztoriánus kereszténységgel kapcsolatos kutatásait összegző tanulmánykötet jelent meg Japánban, japán és angol nyelven, térképekkel, számos fekete-fehér és színes melléklettel.

A szerző maga régész, aki az orientalista szakmában azzal vívott ki nemzetközi elismerést, hogy a XX. század harmincas éveiben Kínában, a belső-mongol területeken ásatásokat végzett a hatalmas nesztoriánus keresztény kolostornál, amely a forrásokban az Olon Szüme, vagyis Sok Kolostor néven szerepel. A hazánkban kevésbé ismert tudományos felfedezés Sven Hedin, majd Stein Aurél belső-ázsiai kutatásaikhoz köthető, akik után számos kutató fordult meg a még felfedezetlen világban. Az első kutató, a kínai származású Huang Wenbi talált rá először erre a helyre, 1929-ben. A tudós egy kínai sztélé datálása alapján úgy vélte, hogy Olon Szüme egy fallal körülvett Jüan-kori város volt. Négy évvel később Owen Lattimore amerikai orientalista is meglátogatta ezt a romot, és felfigyelt a sok kereszttel díszített kőoszlopokra. Ezek alapján ő már nesztoriánus kolostorként írta le az egykori települést. Lattimore véleményével a további terepbejáró kutatók is egyetértettek. A japán régészeti expedíció, amelynek tagja volt maga a szerző is, a Jüan-shi alapján beazonosította a helyet. Ez volt az egykori öngüt főváros, és a Marco Polo által is megörökített Tenduc.

A könyv három fejezetre tagolódva számol be a japán tudós munkájáról. Az első a kutatott területen egykor élt öngüt népcsoport történetét tárgyalja. Érdeemes tudni, hogy bár az öngütök nem képviseltek jelentős katonai erőt a mongol népek között, stratégiai elhelyezkedésük miatt Dzsingisz kán harcaiban kétszer is kulcsfontosságú szerepet játszottak. Amikor a nagykánhoz a döntő ütközetben is hűségese maradtak, jutalmul elnyerték azt a kiváltságot, hogy az öngüt uralkodó Dzsingisz kán tágabb családjából, az Arany Nemzetségből vegyen feleséget. Sőt, maga a rettegett nagykán vérszerződést is kötött Alakus Tegin-Quri-val, az öngüt uralkodóval. A Góbi déli részén élő népcsoport eredete, amely a kínai forrásokban fehér tatárként bukkan fel, erősen vitatott. Egami is megpróbálkozott választ adni, hogy honnan is származtak a Kubiláj korára elmongolosodott, fejlett kultúrával rendelkező nomád és városlakó népesség. Kutatásai alapján azt állapította meg, hogy valószínűleg egy török nyelvű népesség mongolosodott el.

A második rész magával a kolostor együttes régészeti feltáráásával foglalkozik. A ma elhagyatott helyen, a Góbi pusztaság szélén lévő rom egykor a selyemút északi leágazása, az ún „sárga út” mentén feküdt. Olon Szüme ezt a kedvező adottságot kihasználva virágzó kereskedelmi és kulturális központtá vált. Erre utalnak az Egami által feltárt leletek. Az arra járó látogató máig rengeteg cserepet, régi díszek töredékeit fedezheti fel az ezer négyzetméteres területen. A könyv mellékleteiben megtekinthetjük a kereszt alakú véseteket a sírköveken, megtudhatjuk, hogy a kora középkortól milyen épületek álltak egy belső-ázsiai keresztény templom együttesben. Számos maradvány, többek között oszloptartó kövek, sztéléket tartó köteknős, és kerámiadarabok mutatták a központ egykori virágzását. Megfigyelhetjük, hogyan alkalmazkodott a szír keresztény egyház a belső-ázsiai kultúrkörhöz, milyen szinkretizmusok alakultak ki a kereszténység több évszázados jelenléte révén. A kőfaragások azt bizonyítják-írta Egami- hogy a díszítőmotívumokra a nyugati ázsiai iszlám művészet és a kínai motívumok elegye tette a legnagyobb hatást. Sőt, a japán régész azt is megállapította, hogy az öngütök a dél-kínai nesztoriánus közösségekkel szorosabb kapcsolatban állt, mint a selyemút városaiban működőkkel. Az előkerült pénzletek arra engednek következtetni, hogy a település már a Tang-kortól a Jüan-korig folyamatosan lakott volt. Egami Olon Szüme kapcsán más Kínában előkerült keresztény leleteket összehasonlította. A Kínában eddig feltárt nesztoriánus keresztet tipológiailag három csoportra osztotta. Első fajtája csak a VII-IX. századi Tang-korban volt használatos, míg a későbbi leleteken már jelentős távol-keleti díszítőhatás is érződik. A második, átmeneti típus után, a XIII-XIV. századi Jüan-korra egy teljesen távol-keleti elemekben gazdag, lóusszal dekorált keresztforma jött létre.

A kolostorrom területén több szír felirattal ellátott sírkövet és egy sírfeliratot is felfedeztek, ez többi 1308-ban kínai nyelven íródott a Jüan-korban. Egami felfedezni vélte a Georgosz öngüt uralkodó sírkövét is, akiről Marco Polo és Giovanni da Monte Corvino is beszámolt.

Amikor a mongolok a XIII. században egyesítették az eurázsiai kontinens nagy részét, megélnékültek a kelet-nyugati kereskedelmi és diplomáciai kapcsolatok. A század közepétől sok követ járta az utat a perzsiai mongolok és a pápaság között. Az egyik Olon Szüméből származó nesztoriánus szerzetes európai körútján olyan jól sikerült, hogy a mongolok és a pápaság közt szövetség jött létre. A perzsiai uralkodó, Argun fiát a pápáról nevezte el, IV. Miklós pedig katolikus misszionáriusokat küldött keletre, Perzsiába. Giovanni da Monte Corvino onnan továbbhajózott keletre, a világbirodalom központjába, Kambaligba, a mai Pekingbe. Ő is eljutott az öngüt fővárosba, Olon Szümébe, sőt, egy időre áttérítette a népet a római hitre. Montecorvino tervei alapján gótikus templom is épült a Góbi közepén, a XIV. század első éveiben. Ezt a templomot Egami megtalálta, a kolostorrom észak-nyugati oldalában.

A kiadvány kiválóan összefoglalja a kereszténység belső-ázsiai történetét, az európai-mongol kapcsolatokat, sőt részletes leírást ad az öngütök történetéről, és történelmi szerepéről is. Régészeti munkája alapján megismerhetünk egy belső-ázsiai nesztoriánus kolostor együttes építészetét, művészeti maradványaiból pedig következtetni tudunk a korabeli civilizáció fejlettségére. Mindezt közérthető, olvasmányos formában, de tudományos igénnyel. A könyvben megtalálhatjuk az első római keresztény templom alaprajzát, és azt a jelentős kultúrtörténeti korszakot, amikor az európai és az ázsiai eszmék előnyösen hatottak egymásra.

Namio Egami: The Mongol Empire and Christendom

Tokió, 2000. 210 oldal+70 oldal melléklet

OBRUSÁNSZKY, Borbála: The Mongol Empire and Christendom

In this book review the author provides an overview of the volume *The Mongol Empire and Christendom* by Namio Egami.

~ ~ ~ ~ ~ ~